

มโนทัศน์เรื่องการเป็นผู้กระทำการทางศีลธรรม บนสังคมออนไลน์ตามทัศนะของพุทธจริยศาสตร์*

Received: 8 August 2023

Revised: 16 October 2023

Accepted: 24 October 2023

ภูจิต รัตนถาวรกิติ**

ธีรต์ม แสงแก้ว***

บทความวิจัยนี้มุ่งศึกษาการเป็นผู้กระทำการทางศีลธรรมโดยการนำประเด็นทางจริยธรรมที่เกิดขึ้นบนสังคมออนไลน์ที่ปรากฏให้เห็นว่าสามารถแสดงออกได้สองลักษณะ คือ การลงมือกระทำและการกระทำทางความคิด ประกอบด้วยประเด็นสำคัญ 5 ประการ คือ 1) การโพสต์ 2) การแบ่งปันข้อมูล 3) การแสดงความคิดเห็น 4) การคิดในทางที่ถูกต้อง และ 5) การคิดในทางผิด ในฐานะการเป็นผู้กระทำการที่ใช้สื่อสังคมออนไลน์ได้นำพาตนเองเข้าไปมีส่วนร่วมในวงสนทนาหรือในประเด็นที่เกิดขึ้นบนสื่อสังคมออนไลน์ต่างๆ ที่ตนเองให้ความสนใจ โดยตัวผู้กระทำการในบริบทนี้อยู่ในภาวะที่ปราศจากการถูกรอบงำทางความคิด มีเสรีภาพที่จะกำหนดตนเองได้อย่างอิสระ ตัดขาดจากการกระทำตามกฎระเบียบ ตามหลักศีลธรรม เกิดเป็นข้อแตกต่างจากการเป็นผู้กระทำการทางศีลธรรมที่ต้องมีหลักปฏิบัติในการยึดเหนี่ยว ตามทัศนะของพุทธจริยศาสตร์ได้เสนอหลักคิด 2 ประการ คือ ธรรมในปัจจุบันบุคคล และธรรมสำหรับสังคม เป็นมาตรฐานของการเป็นผู้กระทำการทางศีลธรรม โดยมีสัมมาทิฐิเป็นเครื่องชี้ทำให้เกิดความคิดเห็นที่ชอบด้วยธรรม ในแง่ของการเป็นผู้กระทำการทางศีลธรรมบนสังคมออนไลน์ในทางที่ดีที่สุด คือ ผู้ใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ที่มีความสามารถในการคิดอย่างถูกต้อง ลงมือกระทำเกิดคุณประโยชน์ และไม่ประมาท

บทความวิจัย

บทคัดย่อ

คำสำคัญ

ผู้กระทำการทางศีลธรรม;
สังคมออนไลน์;
สัมมาทิฐิ;
พุทธจริยศาสตร์

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “มโนทัศน์เรื่องการเป็นผู้กระทำการทางศีลธรรมบนสังคมออนไลน์ตามทัศนะของพุทธจริยศาสตร์” สาขาวิชาปรัชญาและศาสนา ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

** นิสิตระดับดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญาและศาสนา ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ติดต่อได้ที่: bhusit.r@ku.th

*** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ติดต่อได้ที่: fhumtrsk@ku.ac.th

The Concept of Moral Agency on Social Network According to the Perspective of Buddhist Ethics^{*}

Received: 8 August 2023

Revised: 16 October 2023

Accepted: 24 October 2023

Bhusit Rattanathawornkiti^{**}Theerat Saengkaew^{***}

This research aims to study dilemmas of moral agency arising on online social network which can be expressed in two distinct forms: taking action and mentally taking action. These forms encompass five primary facets, namely: 1) posting, 2) information sharing, 3) commenting, 4) having right view, and 5) having wrong view. As active participants on social media platforms, individuals voluntarily engage in discussions or contribute to emerging issues aligning with their personal interests. Notably, the actor in this context operates independent of imposed thought patterns, enjoying the freedom of self-determination and dissociating from the moral agent's obligation to adhere to prescribed practices. According to the perspective of Buddhist ethics, embodying moral agency entails adherence to two primary concepts: individual Dhamma and societal ethics. It represents the benchmark for exhibiting virtuous conduct. Consequently, *Sammādiṭṭhi* serves as a guiding principle to foster righteous viewpoints. In the context of moral agents within the realm of social media, the most commendable individuals are those users capable of engaging in conscientious thinking, undertaking beneficial actions, and being blameless.

Research Article

Abstract

Keywords

moral agency;
social network;
right view;
Buddhist ethics

^{*} This article is a part of the thesis entitled "The Concept of Moral Agency on Social Network According to the Perspective of Buddhist Ethics", Philosophy and Religion Program, Department of Philosophy and Religion, Faculty of Humanities, Kasetsart University.

^{**} Ph.D. student, Philosophy and Religion Program, Department of Philosophy and Religion, Faculty of Humanities, Kasetsart University, e-mail: bhusit.r@ku.th

^{***} Assistant Professor, Department of Philosophy and Religion, Faculty of Humanities, Kasetsart University, e-mail: fhumtrsk@ku.ac.th

1. บทนำ

ในปัจจุบันสังคมออนไลน์เข้ามามีบทบาทในวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์มากขึ้น เห็นได้จากการสำรวจผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตในประเทศไทย สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกากระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (2565) ได้ระบุว่าใน พ.ศ. 2563 มีจำนวนผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตจำนวน 49.5 ล้านบัญชี และใน พ.ศ. 2564 มีจำนวนผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตจำนวน 52.1 ล้านบัญชี ในปริมาณที่เพิ่มขึ้น ดังนั้นการใช้งานสื่อสังคมออนไลน์จึงเปรียบเสมือนการทำกิจกรรมประจำวันของมนุษย์อีกรูปแบบหนึ่ง โดยในปัจจุบันสังคมออนไลน์ถูกพูดถึงและได้รับความนิยมเป็นอย่างมากเนื่องจากความสะดวกในการเข้าถึงได้ทุกที่ ทุกเวลา และรวดเร็ว สังคมออนไลน์มีพื้นฐานคล้ายกับสังคมปกติทั่วไปคือมีความต้องการพื้นฐานทางสังคมของมนุษย์ที่ต้องการติดต่อสื่อสาร หรือการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน (ปริศนา เพชรบุรณิน, 2556, น. 54) นอกจากนี้ พนารัตน์ ลิ้ม (2551, น. 11) ได้กล่าวถึงสังคมออนไลน์ว่า

เป็นชุมชนใหม่ที่เป็นคนกลุ่มหนึ่งที่มาจากสถานที่ต่างๆ สามารถเชื่อมโยงถึงกันอย่างไร้พรมแดน ไม่ใช่การรวมกลุ่มทางกายภาพ แต่เป็นการรวมกลุ่มตามความคิดเห็นความสนใจของประชาชน โดยมีวัตถุประสงค์เดียวกัน เข้ามามีกิจกรรมร่วมกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในสิ่งที่สนใจร่วมกัน ก่อให้เกิดวัฒนธรรมชุมชนในเครือข่ายสังคมออนไลน์ และเมื่อเครือข่ายสังคมออนไลน์เติบโตกว้างใหญ่ขึ้นก็จะมีพลังและศักยภาพต่อสังคมได้

จะเห็นว่าลักษณะของสังคมออนไลน์มีความคล้ายกันกับสังคมปกติคือนอกจากการอยู่รวมกลุ่มกันเพื่อทำกิจกรรมร่วมกัน มีปฏิสัมพันธ์กันในเชิงความคิด นำไปสู่การรวมกลุ่มเพื่อมีปฏิสัมพันธ์กันในเชิงปฏิบัติ สังคมออนไลน์เติบโตขึ้นจากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีทางการสื่อสาร ส่งผลให้โครงสร้างทางสังคมมีการเปลี่ยนแปลงและเกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มนุษย์สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ใช้ติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลหรือใช้ทำกิจกรรมตามความต้องการของตนเองผ่านตัวกลางอย่างเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ส่งผลให้สังคมออนไลน์ถูกแบ่งแยกออกไปอีกหลายประเภท เช่น เฟซบุ๊ก ยูทูบ ไลน์ อินสตาแกรม ทวิตเตอร์ (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2563, น. 51-52) สังคมออนไลน์ยังเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลที่เป็นประโยชน์มากมายที่เราสามารถพบเห็นได้ทั่วไปตามสื่อสังคมออนไลน์ต่างๆ เช่น สื่อสังคมออนไลน์อย่างยูทูบที่มีการนำเสนอสื่อประเภทต่างๆ มีประเภทที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ด้านภาษา การทำอาหาร การซ่อมเครื่องใช้ไฟฟ้า การบริหารจัดการการเงิน เป็นต้น

ทั้งนี้ ยังพบว่ามี การจัดทำเว็บแอปพลิเคชัน (Web Application) เพื่อนำมาใช้เป็นสื่อการเรียนรู้ ปรากฏในงานวิจัยของปพนพัชร์ กอบศิริธีร์วรา เรื่องเว็บแอปพลิเคชันเพื่อการศึกษาภาษาเกาหลี โดยสามารถนำมาใช้งานเพื่อเพิ่มพูนศักยภาพในการเรียนการสอนภาษาเกาหลีในประเทศไทยและยังเป็นการสร้างมาตรฐานทางด้านการสอนแบบใหม่ เนื่องจากการทำลายข้อจำกัดทางด้านผู้สอนที่มีจำนวนไม่เพียงพอต่อจำนวนนักศึกษา ทั้งนี้ยังเป็นการขยายโอกาสทางการศึกษาภาษาเกาหลีไปได้อย่างทั่วถึง (ปพนพัชร์ กอบศิริธีร์วรา, 2564, น. 500) และยังพบอีกว่าการใช้สื่อสังคมออนไลน์อาจเพื่อวัตถุประสงค์บางอย่างทางสังคม เช่น ความรัก การเมือง การแลกเปลี่ยนความรู้ และทัศนคติ ปรากฏในงานวิจัยเรื่องการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจจากการใช้สื่อทวิตเตอร์เพื่อสร้างความสัมพันธ์ของกลุ่มชายรักชาย ดังที่เบญจรงค์ ธิระผลิกะ, อรรพรรณ ศิริสวัสดิ์ อภิขยกุล, และ

วัชรพล พุทธิรักษา (2564, น. 315) ได้เสนอความพึงพอใจที่ได้นำทวิตเตอร์มาใช้เป็นตัวกลางทางการสื่อสาร เพื่อวัตถุประสงค์ของตนเองและเพื่อตอบสนองความต้องการส่วนตน ทั้งนี้ทวิตเตอร์ยังเป็นพื้นที่เสรีทางความคิด กล่าวคือสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเสรี ทั้งด้านการศึกษา ด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ ด้านความรัก สามารถแลกเปลี่ยนทัศนะ มุมมองได้อย่างเสรี สิ่งต่างๆ ที่ได้กล่าวมานั้นล้วนเป็นจุดแข็งสำคัญของสื่อสังคมออนไลน์ในยุคปัจจุบันนี้ที่ทำให้เกิดกระแสนิยมใช้งานกันอย่างแพร่หลาย

อย่างไรก็ตาม สื่อสังคมออนไลน์ไม่ได้มีเพียงด้านที่เป็นคุณประโยชน์เท่านั้น ยังพบว่ามีความเป็นโทษด้วยเช่นกัน เราไม่อาจปฏิเสธได้ว่าปัญหาความไม่เข้าใจระหว่างมนุษย์ด้วยกันที่ได้แสดงออกผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เกิดเป็นประเด็นทางจริยธรรมบนสังคมออนไลน์ได้ ดังที่ปรเมศวร์ กุมารบุญ (2564) ได้กล่าวถึงอาชญากรรมไซเบอร์ ที่ส่งผลกระทบต่อจิตใจมนุษย์ทั้งระดับบุคคลและสังคม ซึ่งสามารถสรุปเป็นประเด็นต่างๆ ได้ ดังนี้ 1) การหลอกให้รักทางออนไลน์แล้วทำการตบทรัพย์ 2) การฉ้อโกง 3) การกลั่นแกล้ง 4) การล้วงข้อมูลส่วนบุคคล และ 5) การสร้างข่าวลวงหรือข่าวปลอม เป็นลักษณะของการกระทำที่ไม่สามารถจับต้องได้ สามารถรับรู้ได้ผ่านความรู้สึกหรือต่อจิตใจเท่านั้น บาดแผลทางใจนั้นเจ็บช้ำกว่าทางกายมากและยากต่อการเยียวยา หรือแม้แต่ความหวาดกลัวที่ตนเองได้ถูกคุกคามที่ส่งผลโดยตรงต่อจิตใจ โดยเฉพาะเรื่องการกลั่นแกล้งบนโลกออนไลน์ในประเทศไทยพบว่ามีเกิดขึ้นหลายรูปแบบ เช่น การใช้ภาษาที่รุนแรง หยาดคาบ การปล่อยข่าวลือทำให้ผู้อื่นเสียหาย การคุกคามข่มขู่ และการสวมรอยตัวตนของผู้อื่น (นภาวรรณ อาษาเพชร, 2560, น. 102) การกระทำที่ไร้จรรยาบรรณผ่านสื่อสังคมออนไลน์กำลังทวีความรุนแรงขึ้นทุกวัน เห็นได้ว่าการใช้สื่อสังคมออนไลน์นั้นเปรียบเสมือนดาบสองคม ในด้านที่ดีของสื่อสังคมออนไลน์ได้สะท้อนให้เห็นถึงคุณประโยชน์คือช่วยลดระยะเวลาในการสื่อสาร การค้นหาข้อมูล การอำนวยความสะดวกต่างๆ ให้แก่มนุษย์ ให้แก่ผู้ใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ อยู่ที่ผู้ใช้งานจะมีความสามารถในการทำความเข้าใจได้มากน้อยเพียงใด มนุษย์จึงเป็นตัวแปรสำคัญไม่ว่าการกระทำใดๆ ที่เกิดขึ้นล้วนเกิดจากการตัดสินใจที่จะกระทำของมนุษย์ ดังนั้น สื่อสังคมออนไลน์จะมีคุณประโยชน์หรือมีโทษก็ขึ้นอยู่กับตัวผู้กระทำหรือตัวมนุษย์ ในมุมมองทางศาสนาสมาสามารถยกตัวอย่างได้ เช่น การหลอกลวงด้วยการโกหก การนำเสนอข่าวที่เป็นเท็จ การกระทำเหล่านี้ในทางพระพุทธศาสนาจัดอยู่ในองค์ประกอบของมูสาวาท ที่พระพรหมคุณาภรณ์ได้ให้ความหมายไว้ในเหตุแห่งการกระทำที่นำมาสู่ความเสื่อมเสียในประเด็นที่ว่าด้วยการพูดเท็จ โกหก หลอกลวง (พระพรหมคุณาภรณ์, 2554, น. 113) อันเป็นพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดปัญหาทางจริยธรรมบนสังคมออนไลน์ได้

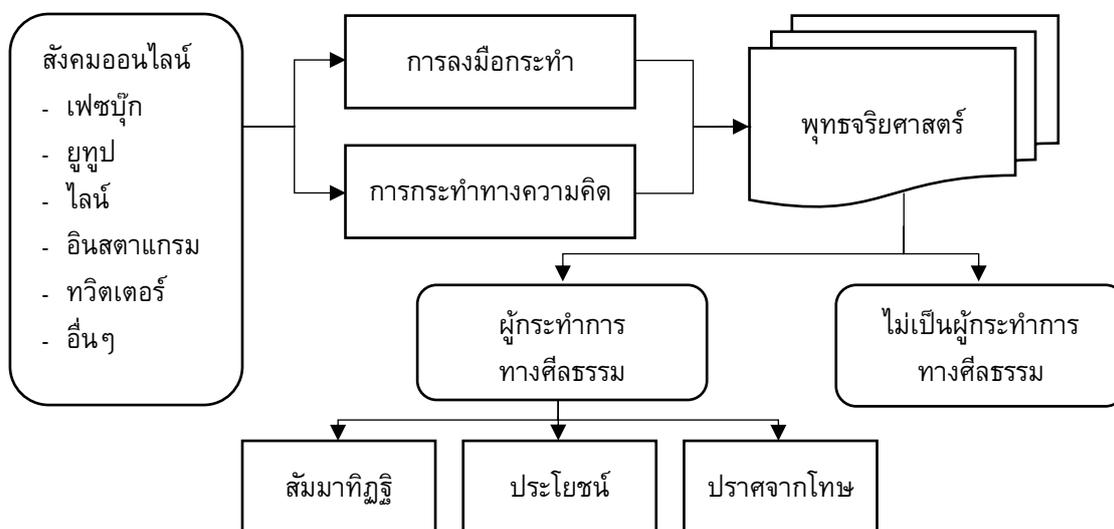
ด้วยเหตุนี้ การพิจารณาคคุณค่าทางจริยธรรม ศีลธรรม และคุณธรรมจึงเข้ามามีบทบาทเพื่อตอบปัญหาการกระทำดังกล่าวว่าผิดถูกอย่างไร รวมทั้งแนวทางแก้ไขปัญหาทางจริยธรรมบนสังคมออนไลน์ โดยทั้ง 3 คำนี้มีความหมายไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ มีความเกี่ยวข้องกับการประพฤติ ดังที่ทินพันธุ์ นาคะตะ (2559, น. 21) ได้กล่าวว่า จริยธรรม หรือปรัชญาศีลธรรมกับหลักศีลธรรมเป็นเหมือนสิ่งเดียวกัน จริยธรรมกับศีลธรรมในที่นี้จึงเป็นคำที่ใช้แทนกันได้ เราจึงพูดถึงปัญหาการตัดสินใจ การประมวล การโต้แย้ง ประสพการณ์ ความตระหนักรู้ และทัศนะต่างๆ ในทางศีลธรรมเช่นเดียวกับในทางจริยธรรม สอดคล้องกับแนวคิดของสำเนียง ยอดศิริ (2560, น. 51-52) ที่เห็นว่า ความหมายของจริยศาสตร์ จริยธรรม คุณธรรมมีลักษณะที่เหมือนกันในด้านความหมายที่เกี่ยวข้องกับการประพฤติ เช่น จริยศาสตร์ว่าด้วยวิชาที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่ควรทำและไม่ควรทำ จริยธรรมว่าด้วยแนวทางของการประพฤติ และคุณธรรมว่าด้วยธรรมที่ควรประพฤติ ด้วยเหตุนี้จึงถือได้ว่าความหมายของศีลธรรม จริยธรรม คุณธรรม และจริยศาสตร์มีความเชื่อมโยงที่สอดคล้องกัน โดยในงานวิจัยนี้สามารถเรียกใช้แทนกันได้

ดังนั้น การศึกษาและการทำความเข้าใจโน้ตค้นเรื่องการเป็นผู้กระทำการทางศีลธรรมบนสังคมออนไลน์ด้วยการนำหลักคิดทางพุทธจริยศาสตร์มาวิเคราะห์ เพื่อหามุมมองว่าการเป็นผู้กระทำการในฐานะผู้สังเกตการณ์ ผู้ที่ต้องการร่วมสนทนา และผู้ที่ตัดสินใจกระทำมีมุมมองอย่างไรต่อปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นบนสังคมออนไลน์ทั้งในแง่ที่เป็นคุณประโยชน์ เป็นโทษ รวมทั้งไม่เป็นประโยชน์และไม่เป็นโทษ และพุทธจริยศาสตร์สามารถเติมเต็มส่วนที่ขาดหายไปของการเป็นผู้กระทำการทางศีลธรรมบนสังคมออนไลน์ได้เพียงใดกับสภาพสังคมที่มีความเปลี่ยนแปลงอย่างสังคมออนไลน์

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาการเป็นผู้กระทำการทางศีลธรรมบนสังคมออนไลน์
- 2.2 เพื่อศึกษาการเป็นผู้กระทำการทางศีลธรรมตามทัศนะของพุทธจริยศาสตร์
- 2.3 เพื่อศึกษามโนทัศน์เรื่องการเป็นผู้กระทำการทางศีลธรรมบนสังคมออนไลน์ตามทัศนะของพุทธจริยศาสตร์

3. กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1. กรอบแนวคิดในการวิจัย

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 รูปแบบในการวิจัยเรื่อง “มโนทัศน์เรื่องการเป็นผู้กระทำการทางศีลธรรมบนสังคมออนไลน์ตามทัศนะของพุทธจริยศาสตร์” เป็นรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผ่านกระบวนการวิเคราะห์ นำเสนอผลการวิจัยด้วยวิธีพรรณนา (Descriptive) เกี่ยวกับทฤษฎีจริยศาสตร์ (Normative Ethics) กล่าวคือ ศึกษาความสอดคล้องและความแตกต่างเรื่องทัศนะทางศีลธรรมในทัศนะของกฎหมายที่ปรากฏในประเทศไทย ในทัศนะศีลธรรมของคานท์ ในทัศนะศีลธรรมของมิลล์ และในทัศนะศีลธรรมของพุทธจริยศาสตร์ว่าเป็นอย่างไร

4.2 การรวบรวมข้อมูล งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาข้อมูลด้วยวิธีการเก็บรวบรวมเอกสารเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี มุมมองจากหนังสือ เอกสาร งานวิจัย และบทความที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1) เอกสารปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง และอรรถกถาที่เกี่ยวข้อง

2) เอกสารทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่ Fundamental Principles of the Metaphysic of Morals, Utilitarian หนังสือ เอกสาร งานวิจัย บทความ และข้อมูลทางสื่อสังคมออนไลน์ที่เกี่ยวข้อง

4.3 การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์การเป็นผู้กระทำการทางศีลธรรมบนสังคมออนไลน์ตามทัศนะของพุทธจริยศาสตร์ตามเอกสารในชั้นปฐมภูมิและทุติยภูมิตามลำดับ นำผลการวิเคราะห์มาอภิปรายเพื่อพัฒนาเป็นแนวคิดใหม่ในการเป็นผู้กระทำการทางศีลธรรมบนสังคมออนไลน์

4.4 สรุปผลจากการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

5. ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “มโนทัศน์เรื่องการเป็นผู้กระทำการทางศีลธรรมบนสังคมออนไลน์ตามทัศนะของพุทธจริยศาสตร์” โดยผลจากการศึกษาสามารถตอบวัตถุประสงค์ของงานวิจัยได้ ดังนี้

5.1 การเป็นผู้กระทำการทางศีลธรรมบนสังคมออนไลน์ พบว่าการเป็นผู้กระทำการทางศีลธรรม (Moral Agency) นั้นมีพื้นฐานมาจากการเป็นผู้กระทำการ (Agency) ที่มี การคิด การเข้าใจ การแยกแยะ การวางตัวที่มีจุดยืนสำคัญ คือ การเป็นผู้สังเกตการณ์ในฐานะผู้ร่วมสนทนากับสื่อสังคมออนไลน์ต่างๆ ที่ตนเองให้ความสนใจ ไม่ว่าจะเป็นช่องทางเฟซบุ๊ก ยูทูบ ไลน์ อินสตาแกรม และทวิตเตอร์ ด้วยวิธีการสังเกตการณ์หรือการสวมบทบาทเป็นผู้ชมที่กำลังชมเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอยู่ต่อหน้าตนเอง มองเข้าไปในฐานะผู้ที่กำลังจะเข้าร่วมในวงสนทนานั้นด้วย โดยที่ยังไม่เลือกเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจนกว่าจะถึงจุดที่ตนเองตัดสินใจแน่ชัดแล้วว่าควรเลือกฝั่งใดเมื่อตัดสินใจ (Decide) ได้แล้ว จึงลงมือกระทำผ่านการแสดงออกสองลักษณะ คือ การลงมือกระทำ (Taking Action) ได้แก่ การโพสต์ (Posting) การแบ่งปันข้อมูล (Information Sharing) การแสดงความคิดเห็น (Comment) และการกระทำทางความคิด (Mentally Action) ได้แก่ การคิดในทางที่ถูก (Right View) การคิดในทางผิด (Wrong View) ในขั้นตอนของการเป็นผู้กระทำการจะไม่มีข้อขัดข้องเกี่ยวในทางกฎหมายและในทางศีลธรรมมาผูกมัด มาบังคับ มาชี้นำ เพื่อให้ตัวการเป็นผู้กระทำการเลือกกระทำตามกฎหมายหรือตามศีลธรรมแต่อย่างใด กล่าวคือมีเสรีภาพ

ในการคิด การแสดงความคิดเห็นตามทัศนคติของตนเอง ทว่าการเป็นผู้กระทำทางศีลธรรมนั้นได้มีองค์ประกอบเพิ่มเติมเข้ามาแตกต่างจากการเป็นผู้กระทำทางศีลธรรม คือ มีกฎกติกา กฎระเบียบทางสังคม แนวปฏิบัติตามหลักศีลธรรมของอิมมานูเอล คานท์ (Immanuel Kant) และแนวปฏิบัติตามหลักศีลธรรมของจอห์น สจิวท มิลล์ (John Stuart Mill) เป็นเครื่องมือมาช่วยกำกับ ชี้นำให้เกิดแรงจูงใจในการกระทำ

ในส่วนของกฎหมายและศีลธรรมนั้นพบว่ามีส่วนที่คล้ายและแตกต่างกัน กล่าวคือ เมื่อเทียบกันระหว่างกฎหมายกับทัศนะของคานท์ก็จะพบความเหมือนกันในประเด็นที่ว่าแรงจูงใจจากภายในหรือมีจิตสำนึกจากภายในที่ส่งผลให้เกิดการกระทำ เช่น รู้ว่าเป็นการกระทำที่ผิด ไม่ถูกต้องตามกฎหมายหรือกฎระเบียบของสังคมก็ควรงดเว้น ไม่ควรกระทำ หรือมีความเข้าใจว่าการกระทำใดที่สามารถกระทำได้โดยที่ไม่ขัดต่อกฎระเบียบของสังคมที่ตัวผู้กระทำมีความรู้ความเข้าใจภายในผลกัตันให้เกิดการกระทำ ตรงกันกับแนวคิดของคานท์ในประเด็นที่ว่าผู้กระทำทางศีลธรรมมีลักษณะจากภายในที่เกิดจากเจตนาดี (Good Will) ที่ประกอบด้วยเหตุผลที่มีความเป็นอิสระจากปัจจัยภายนอก (Kant, 1900, p. 10) โดยการกระทำนั้นต้องไม่เกิดจากแรงจูงใจ (Motive) ใดๆ มาผลกัตัน มาโน้มน้าวให้เกิดการกระทำตามแรงจูงใจนั้น (Kant, 1900, p. 37) กล่าวได้ว่าเป็นการกระทำที่เกิดจากความสำนึกในหน้าที่ ทว่ามีความแตกต่างกันในประเด็นที่ว่า มนุษย์มีขีดจำกัดในการรับรู้ การเรียนรู้ตามกำลังความสามารถในการทำความเข้าใจ ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมองถึงผลลัพธ์ของการกระทำด้วย จึงจะมีความสมบูรณ์ในการเป็นผู้กระทำทางศีลธรรมในมุมมองทางกฎหมาย ซึ่งขัดกับแนวคิดของคานท์ที่ปฏิเสธการกระทำที่ต้องอาศัยปัจจัยภายนอกมาเป็นตัวกำหนดหรือเงื่อนไขในการกระทำ อย่างไรก็ตามในมุมมองที่เล็งเห็นถึงประโยชน์จากผลลัพธ์ของการกระทำนั้น สอดคล้องกับแนวคิดประโยชน์นิยมของมิลล์ นั่นคือการเป็นผู้กระทำทางศีลธรรมต้องพิจารณาถึงผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นหลังจากได้ลงมือกระทำไปแล้ว โดยเล็งเห็นถึงผลที่จะเกิดขึ้นว่าเป็นประโยชน์ต่อบุคคลอื่นๆ หรือไม่ มีจำนวนมากน้อยเพียงใด (Mill, 2001, p. 10) นั่นคือเป้าหมายสำคัญของการเป็นผู้กระทำทางศีลธรรม ซึ่งมิลล์เรียกแนวคิดนี้ว่า “มหสุข” แม้ว่าจะมีแรงจูงใจที่เกิดจากความคาดหวังสิ่งตอบแทนก็ตาม ในมุมมองนี้เองที่สอดคล้องกับแนวคิดทางกฎหมายซึ่งมุ่งหวังให้สังคมโดยส่วนมากได้รับประโยชน์และมีความสุขสงบในการดำเนินชีวิตร่วมกันบนสังคมออนไลน์ ซึ่งสามารถพิจารณาข้อแตกต่างได้ตามตารางเปรียบเทียบผู้ใช้งานในฐานะผู้กระทำและผู้กระทำทางศีลธรรมบนสังคมออนไลน์ดังนี้

ตารางที่ 1

เปรียบเทียบผู้ใช้งานในฐานะผู้กระทำการและผู้กระทำการทางศีลธรรมบนสังคมออนไลน์

ผู้ใช้งาน	ลักษณะการแสดงออก	ผลลัพธ์
1. ผู้กระทำการ ในลักษณะทั่วไป	- การลงมือกระทำ (โพสต์ แชร์ คอมเมนต์) กระทำในสิ่งที่ตนเองเห็นว่าควรกระทำ หรือทำตามกระแส ตามสังคมที่ตนเองอยู่ร่วมด้วย - การกระทำทางความคิด (การคิดถูก คิดผิด) ตามความรู้สึก ตามอารมณ์ ตามความพอใจ ไม่มีหลักคิดใดไว้ยึดเหนี่ยว	- เน้นประโยชน์ต่อตนเอง - ไม่เน้นกระบวนการคิด ตามจิตสำนึก
2. ผู้กระทำการ ในทัศนะของกฎหมาย	- การลงมือกระทำ (โพสต์ แชร์ คอมเมนต์) กระทำไปตาม สิทธิเสรีภาพ ตามกรอบของกฎหมายในฐานะที่ตนเองเป็น ส่วนหนึ่งของสังคม - การกระทำทางความคิด (การคิดถูก คิดผิด) ตามหลักการ ทางกฎหมาย มีแนวคิดชัดเจน รู้ว่าสิ่งใดถูกผิด	- เน้นประโยชน์ต่อสังคม เพื่อให้สังคมสงบสุข - เน้นกระบวนการคิด ตามจิตสำนึก
3. ผู้กระทำการ ในทัศนะของคานท์	- การลงมือกระทำ (โพสต์ แชร์ คอมเมนต์) กระทำโดยไม่มีแรงจูงใจมาโน้มน้าวให้กระทำ เป็นการกระทำที่มนุษย์ทุกคนสามารถทำแบบเดียวกันได้ - การกระทำทางความคิด (การคิดถูก คิดผิด) ตามหลักเจตนาดีประกอบด้วยเหตุผลที่เป็นอิสระ จากอารมณ์ ความรู้สึก และความต้องการ	- เน้นประโยชน์ให้เกิดขึ้น แบบสากลที่ทุกคนกระทำได้ แม้ผลลัพธ์จะเป็นโทษก็ตาม - เน้นกระบวนการคิด ตามจิตสำนึก
4. ผู้กระทำการ ในทัศนะของมิลล์	- การลงมือกระทำ (โพสต์ แชร์ คอมเมนต์) กระทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม ให้สังคมได้ประโยชน์ ในปริมาณมากที่สุด - การกระทำทางความคิด (การคิดถูก คิดผิด) มีเงื่อนไข สำคัญ คือ การสร้างแรงจูงใจเพื่อให้เกิดการกระทำ ที่ส่งผลดีต่อส่วนรวม	- เน้นประโยชน์ต่อสังคม ที่มีจำนวนความสุขมากที่สุด - ไม่เน้นกระบวนการคิด ตามจิตสำนึก

5.2 การเป็นผู้กระทำการทางศีลธรรมตามทัศนะของพุทธจริยศาสตร์ พบว่ามีความเกี่ยวข้องกับการกระทำหรือเรียกว่า กรรม (Action) โดยตรง ที่หมายถึงการกระทำที่มีเจตนาเป็นสิ่งชี้วัดหรือตัดสินให้เกิดการกระทำและสามารถบอกได้ว่าการกระทำนั้นดีหรือชั่ว ดังปรากฏในพุทธพจน์นิพเพธิกสูตร (กรรมการศาสนา, 2514, 22/334/368) กล่าวว่าเจตนาเป็นกรรม บุคคลคิดแล้วจึงกระทำกรรมด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ กล่าวคือ เป็นตัว กำหนดทิศทางของการกระทำนั้นๆ โดยมีทิวฐิเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้เกิดกุศลเจตนาหรืออกุศลเจตนา (พระพรหมคุณาภรณ์, 2555, น. 243) หากความคิดเห็นนั้นเป็นสัมมาทิวฐิแล้วเจตนาจะเป็นกุศลเจตนาไปด้วยหรือเป็นอกุศลมูล แต่ถ้าหากความคิดเห็นนั้นเป็นมิจฉาทิวฐิแล้ว เจตนาย่อมเป็นอกุศลเจตนาหรือเป็นอกุศลมูลเช่นกัน ดังนั้นการเป็นผู้กระทำการทางศีลธรรมตามทัศนะของพุทธจริยศาสตร์จึงต้องอาศัยสัมมาทิวฐิเป็นสิ่งสำคัญ

จะเห็นได้ว่าทิวทัศน์และเจตนาล้วนเกิดภายในจิตใจเป็นลำดับแรก เมื่อจิตใจเป็นกุศलय่อมเกิดจากสัมมาทิวทัศน์ กล่าวคือ มีเจตนาเป็นมูลเหตุในการกระทำประกอบด้วยความไม่โลภ (อโลภะ) ความไม่โกรธ (อโทสะ) และความไม่หลง (อโมหะ) (กรมการศาสนา, 2514, 11/228/163) เจตนาหรือความจงใจที่จะกระทำนี้สามารถแสดงออกมาในลักษณะที่เรียกว่ากุศลกรรมฝ่ายดี ประกอบด้วยการกระทำทางกายหรือกายกรรม การกระทำทางวาจาหรือวจีกรรม และการกระทำทางใจหรือมนกรรม ในส่วนของการกระทำทางกาย ได้แก่ การเว้นจากการฆ่า การเว้นจากการลักขโมย และการเว้นจากการล่วงละเมิดทางเพศ ในส่วนของการกระทำทางวาจา ได้แก่ การเว้นจากการพูดเท็จ การเว้นจากการพูดส่อเสียด การเว้นจากการพูดคำหยาบ และการเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ สุดท้ายในส่วนของการกระทำทางใจ ได้แก่ การไม่คิดอยากได้ของผู้อื่น การไม่คิดร้าย และการไม่เห็นผิดจากทำนองคลองธรรม โดยภาพรวมธรรมในลักษณะนี้เป็นแนวคิดของกุศลกรรมบถที่จะคอยส่งเสริม สนับสนุนให้มนุษย์เกิดการกระทำที่ดีทางศีลธรรมได้อย่างครอบคลุม ดังที่สมภาร พรหมทา (2548, น. 65) กล่าวว่า ศีลห้าเป็นหลักปฏิบัติที่พระพุทธองค์ตรัสสอนสำหรับใช้ในสังคัมปยุชน สะท้อนถึงแนวคิดศีลห้าที่จัดว่าเป็นศีลธรรมพื้นฐานที่มนุษย์ทุกคนพึงมีเพื่อการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันภายในสังคัมเดียวกันได้อย่างสงบสุขและถือเป็นแนวคิดต้นแบบของการเป็นผู้กระทำการทางศีลธรรมขั้นต้น และแนวคิดกุศลกรรมบถจึงเป็นต้นแบบของการเป็นผู้กระทำการทางศีลธรรมขั้นกลาง และแนวคิดอริยมรรคมีองค์ 8 ได้กลายเป็นแนวคิดต้นแบบของการเป็นผู้กระทำการทางศีลธรรมขั้นสูงตามลำดับ ดังนั้น สามารถเขียนเป็นตารางการเป็นผู้กระทำการทางศีลธรรมตามทัศนะของพุทธจริยศาสตร์ ทั้ง 3 ระดับ ดังนี้

ตารางที่ 2

การเป็นผู้กระทำการทางศีลธรรมตามทัศนะของพุทธจริยศาสตร์

ระดับ	หลักศีลธรรม	ลักษณะการแสดงออก
1. ผู้กระทำการทางศีลธรรมขั้นต้น	เบญจศีลหรือศีล 5	- ทางกาย: เว้นจากการฆ่า เว้นจากการลักขโมย เว้นจากการล่วงละเมิดสิ่งที่ผู้อื่นรัก และเว้นจากการดื่มของมึนเมา - ทางวาจา: เว้นจากการพูดเท็จ
2. ผู้กระทำการทางศีลธรรมขั้นกลาง	กุศลกรรมบถ 10	- ทางกาย: เว้นจากการฆ่า เว้นจากการลักขโมย และเว้นจากการล่วงละเมิดสิ่งที่ผู้อื่นรัก - ทางวาจา: เว้นจากการพูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ และพูดเพ้อเจ้อ - ทางใจ: เว้นจากความอยากได้ของผู้อื่น เว้นจากการคิดร้าย และมีความเห็นถูก
3. ผู้กระทำการทางศีลธรรมขั้นสูง	อริยมรรคมีองค์ 8	- ทางกาย: เว้นจากการฆ่า เว้นจากการลักขโมย เว้นจากการล่วงละเมิดสิ่งที่ผู้อื่นรัก และการทำมาหากินโดยสุจริต - ทางวาจา: เว้นจากการพูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ และพูดเพ้อเจ้อ - ทางใจ: มีความเห็นถูก มีความคิดถูก มีความเพียรพยายาม มีสติ และมีสมาธิ

5.3 มโนทัศน์เรื่องการเป็นผู้กระทำการทางศีลธรรมบนสังคมออนไลน์ตามทัศนะของพุทธจริยศาสตร์ พบว่าต้องอาศัยสัมมาทิฐิเป็นจุดเริ่มต้นทางความคิด กล่าวคือเป็นการรู้จัก รู้ถูกต้อง รู้ชอบด้วยธรรมเป็นเครื่องมือสำคัญ ช่วยส่งเสริมให้เกิดกุศลเจตนา ประกอบด้วยอโลภะ (ความไม่โลภ) อโทสะ (ความไม่โกรธ) และอโมหะ (ความไม่หลง) ธรรมในส่วนนี้เรียกได้ว่าเป็นธรรมภายในหรือธรรมในปัจเจกบุคคลสำหรับใช้พิจารณาขั้นเริ่มต้นของการเป็นผู้กระทำการทางศีลธรรม เพื่อส่งต่อให้เกิดเป็นกุศลกรรม นั่นคือการกระทำทางกาย การกระทำทางวาจา และการกระทำทางใจที่ส่งเสริมการกระทำให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคม โดยอย่างน้อยที่สุดต้องไม่เบียดเบียนตนเองหรือไม่เบียดเบียนผู้อื่น กระบวนการเหล่านี้จึงเป็นมาตรฐานในการพิจารณาการเป็นผู้กระทำการทางศีลธรรมตามทัศนะของพุทธจริยศาสตร์และเมื่อนำไปใช้ในการพิจารณาการเป็นผู้กระทำการทางศีลธรรมบนสังคมออนไลน์จะพบว่าสามารถแสดงออกได้ 2 ลักษณะ คือ การลงมือกระทำ (Taking Action) และการกระทำทางความคิด (Mentally Action) ซึ่งแยกออกเป็น 5 ประเด็นสำคัญ ประกอบด้วย การโพสต์ (Posting) การแบ่งปันข้อมูล (Information Sharing) การแสดงความคิดเห็น (Comment) การคิดในทางที่ถูก (Right View) และการคิดในทางผิด (Wrong View) โดยตีกรอบการวิเคราะห์ตามทัศนะของพุทธจริยศาสตร์ไว้ 3 แนวทาง คือ เป็นคุณประโยชน์ เป็นโทษ และไม่เป็นคุณประโยชน์และโทษ ตามวิธีคิดโยนิโสมนสิการแบบวิภังชวาท (พระพรหมคุณาภรณ์, 2555, น. 660) ด้วยการจำแนกโดยลำดับขณะ (พระพรหมคุณาภรณ์, 2555, น. 663) คือ การแยกแยะปรากฏการณ์ต่างๆ ตามเหตุปัจจัย

สำหรับการเป็นผู้กระทำการทางศีลธรรมบนสังคมออนไลน์ตามทัศนะของพุทธจริยศาสตร์ พบได้ใน 4 ประเด็น คือ การโพสต์ การแบ่งปันข้อมูล การแสดงความคิดเห็น และการคิดในทางที่ถูก ส่วนการคิดในทางที่ผิด พุทธจริยศาสตร์มองว่าเป็นมิจฉาทิฐิ อันเป็นความเห็นผิดคิดหลงไปตามความคิดผิดของตนเองที่ต้องการให้เป็นไปตามความปรารถนาทางอกุศลจิต มีโลภะ (ความโลภ) โทสะ (ความโกรธ) และโมหะ (ความหลง) (กรมการศาสนา, 2514, 11/228/163) กล่าวได้ว่าเป็นระบบความคิดที่ผิดไปทั้งระบบตั้งแต่การคิดผิด การพูดผิด การกระทำผิด ไม่สามารถเปลี่ยนตนเองให้เป็นผู้กระทำการทางศีลธรรมได้ ตราบที่ยังมีความคิดเป็นมิจฉาทิฐิ สามารถเขียนเป็นตารางการเป็นผู้กระทำการทางศีลธรรมบนสังคมออนไลน์ตามทัศนะของพุทธจริยศาสตร์ ดังนี้

ตารางที่ 3

การเป็นผู้กระทำการทางศีลธรรมบนสังคมออนไลน์ตามทัศนะของพุทธจริยศาสตร์

การกระทำ	ลักษณะการแสดง	Moral Agency
การลงมือกระทำ	การโพสต์	- ในกรณีเป็นคุณประโยชน์ - ในกรณีไม่เป็นคุณประโยชน์และโทษ
	การแบ่งปันข้อมูล	- ในกรณีเป็นคุณประโยชน์ - ในกรณีไม่เป็นคุณประโยชน์และโทษ
การกระทำทางความคิด	การแสดงความคิดเห็น	- ในกรณีเป็นคุณประโยชน์ - ในกรณีไม่เป็นคุณประโยชน์และโทษ
	การคิดในทางที่ถูก	- ความหมายตรงกับสัมมาทิฐิ - จัดอยู่ในโลกียสัมมาทิฐิ - ในกรณีเป็นคุณประโยชน์ - ในกรณีไม่เป็นคุณประโยชน์และโทษ
	การคิดในทางผิด	- ความหมายตรงกับมิจฉาทิฐิ - ไม่เป็น Moral Agency ทุกกรณี

จากตารางจะเห็นได้ว่า การเป็นผู้กระทำการทางศีลธรรมบนสังคมออนไลน์ตามทัศนะของพุทธจริยศาสตร์ แสดงออกทางการกระทำได้ 2 ลักษณะด้วยกัน คือ การลงมือกระทำและการกระทำทางความคิด ประกอบด้วย การโพสต์ การแบ่งปันข้อมูล การแสดงความคิดเห็น และการคิดในทางที่ถูก ส่วนการคิดในทางผิดไม่ถือว่าเป็นผู้กระทำการทางศีลธรรมบนสังคมออนไลน์ตามทัศนะของพุทธจริยศาสตร์ในทุกกรณี ซึ่งใน 3 ประเด็นแรก คือ การโพสต์ การแบ่งปันข้อมูล และการแสดงความคิดเห็นนั้น จะพบว่าเป็นผู้กระทำการทางศีลธรรมบนสังคมออนไลน์ตามทัศนะของพุทธจริยศาสตร์ได้ 2 กรณี คือ ในกรณีเป็นคุณประโยชน์และในกรณีไม่เป็นคุณประโยชน์ และโทษ ส่วนในกรณีเป็นโทษไม่พบว่าเป็นผู้กระทำการทางศีลธรรมบนสังคมออนไลน์ตามทัศนะของพุทธจริยศาสตร์ และในประเด็นการคิดในทางที่ถูกถือว่าเป็นสัมมาทิฐิที่จัดอยู่ในประเภทโลกียสัมมาทิฐิ ซึ่งจัดว่าเป็นผู้กระทำการทางศีลธรรมบนสังคมออนไลน์ตามทัศนะของพุทธจริยศาสตร์ เมื่อนำผลจากการวิเคราะห์มาอภิปรายสามารถพัฒนาให้เป็นแนวคิดใหม่ในการเป็นผู้กระทำการทางศีลธรรมบนสังคมออนไลน์ โดยแบ่งออกเป็นหลักสำคัญ 3 ประการ ดังนี้

1. สัมมาทิฐิ (Right View) หมายถึง ความเห็นที่ถูกต้องตามคลองธรรมนำไปสู่ความเจริญ การพัฒนาชีวิตให้มีคุณภาพที่ดีขึ้นได้นั้นต้องเริ่มจากความเห็น ความเชื่อ ทัศนคติ อุดมการณ์ ค่านิยมต่างๆ เหล่านี้ในทางที่ถูกที่ควร (พระพรหมคุณาภรณ์, 2555, น. 610) เมื่อรู้ เข้าใจ คิดเห็นในสิ่งที่ดีงาม ถูกต้องตรงความเป็นจริง เริ่มต้นจากการรู้จักจะช่วยทำให้การพูดและการกระทำนั้นถูกต้องดีงามตามไปด้วย ทำยที่สุดแล้วก็สามารถนำไปสู่การแก้ไขปัญหาที่พบเจอได้ ดังนั้น ในบริบทของสังคมออนไลน์ การคิดในทางที่ถูกจัดว่าเป็นโลกียสัมมาทิฐิ คือ เป็นความเห็นชอบที่เกี่ยวข้องกับทางโลก หรือเป็นเรื่องของชาวโลก เกี่ยวข้องกับความเชื่อ ความเข้าใจในวิถีชีวิตที่ถูกต้อง เป็นไปตามคลองธรรม ตามหลักความดี ตามกฎกติกาของสังคมนั้น กล่าวคือเป็นลักษณะสากลที่ปฏิบัติร่วมกัน ไม่ใช่ความรู้ความเข้าใจในตนเองเพียงอย่างเดียว กระบวนการเหล่านี้ต้องผ่านการเรียนรู้ การศึกษาจากแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้ ในที่นี้ เราสามารถเรียนรู้จากสื่อสังคมออนไลน์ช่องทางต่างๆ ได้มากมาย เพื่อส่งเสริมคุณธรรมให้เกิดกับตนเองให้มากขึ้น จะด้วยวิธีการกด ชม ทับ หรือยับยั้งคุณธรรมไว้ไม่ให้เกิดขึ้นซึ่งเป็นการกระบวนกรของสัมมาทิฐิในระดับโลกียะ เมื่อมนุษย์รู้ความมนุษย์เป็นเจ้าของการกระทำของตนเอง เมื่อรู้ว่าตนเองเป็นเจ้าของยอมต้องรับผิดชอบกับผลของการกระทำนั้น เช่นเดียวกับการกระทำที่ตนเองได้ตัดสินใจลงมือกระทำ จะด้วยการโพสต์ การแบ่งปันข้อมูล การแสดงความคิดเห็น สัมมาทิฐิจึงเป็นเครื่องชี้นำหรือเครื่องกำกับให้กระทำในสิ่งที่ดีที่เรียกว่า คุณธรรม ในขั้นนี้จึงถือว่าการกระทำที่เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขแก่ตนเองและสังคม ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการประพฤติปฏิบัติของมนุษย์ สามารถพบได้ในลักษณะการคิดก่อนแสดงออก การเคารพผู้อื่น การเอาใจเขามาใส่ใจเรา การให้อภัยผู้อื่น การยอมรับในความผิดพลาดของตนเอง เป็นต้น

2. ประโยชน์ (Benefit) หมายถึง การกระทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ต่อผู้อื่น หรือทั้งต่อตนเองและต่อผู้อื่น เป็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างมนุษย์ด้วยกัน สอดคล้องกับหลักอรรถ 3 ว่าด้วยประโยชน์แห่งการกระทำที่ส่งผลต่อตนเองและผู้อื่น ดังที่พระพรหมคุณาภรณ์ (2554, น. 131) ได้แบ่งประโยชน์ในความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ออกเป็น 3 ประเภท คือ ประโยชน์ตน ประโยชน์ผู้อื่น และประโยชน์ร่วมกัน ทั้งสามส่วนนี้จึงเป็นธรรมสำคัญช่วยให้มองตนเองในฐานะมนุษย์คนหนึ่งที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม มีความสัมพันธ์ร่วมกับผู้อื่นที่สามารถช่วยเหลือเกื้อกูล ส่งเสริมกันและกัน ทำให้เกิดผลดีในการอยู่ร่วมกันบนสังคมออนไลน์ มองเพื่อนมนุษย์ด้วยกันอย่างมีไมตรีต่อกัน มีจิตใจเป็นกุศลมุ่งช่วยเหลือ แบ่งปัน ตักเตือน เพื่อให้ความสามัคคีเกิดขึ้นในหมู่คณะ ซึ่งประโยชน์ในที่นี้ พุทธจริยศาสตร์ได้เน้นให้มนุษย์มองตนเองร่วมกับมองสังคมไปพร้อมกันและเน้นการทำประโยชน์ในตนเองให้สมบูรณ์ก่อนแล้วจึงสงเคราะห์ประโยชน์นั้นไปยังผู้อื่นตามกำลังของตน ในภายหลังเนื่องจากพุทธจริยศาสตร์เชื่อว่าบุคคลที่ทำประโยชน์ให้ตนเองได้เสร็จสมบูรณ์แล้ว ย่อมไม่มีเรื่องใดที่จะต้องมา

กังวลถึง ดังนั้นจึงมีความสามารถในการทำประโยชน์แก่ผู้อื่นได้เต็มกำลัง สามารถพบได้ในลักษณะของการโพสต์ให้ความรู้ การแบ่งปันข้อมูลที่สร้างสรรค์ที่เป็นประโยชน์ การแสดงความคิดเห็นเพื่อสร้างความบันเทิงในเรื่องที่สร้างสรรค์ เป็นต้น

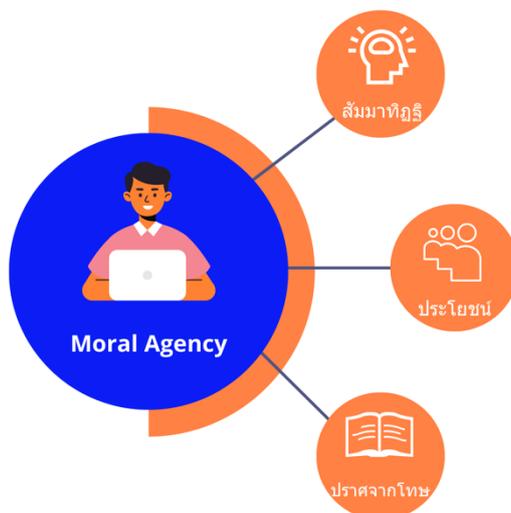
3. ปราศจากโทษ (Blameless) หมายถึง การกระทำใดๆ ที่ทำไปแล้วไม่ก่อให้เกิดโทษ ไม่ทำให้ตนเองหรือผู้อื่นเสื่อมเสีย อย่างน้อยหากไม่สามารถกระทำให้เกิดประโยชน์ได้แล้ว อย่างน้อยที่สุดต้องไม่ไปเบียดเบียนผู้อื่นหรือเบียดเบียนตนเองจนเกิดเป็นทุกข์ ดังที่พระพรหมคุณาภรณ์ (2554, น. 143) ได้กล่าวไว้ในหลักสมานัตตตาวา การเป็นผู้เสมอต้นเสมอปลาย วางตนได้เหมาะสมตามกาลเทศะ กล่าวคือ วางตนเองให้เป็นผู้นำเคารพ นานับถือ ไม่เบียดเบียนผู้อื่นแม้จะมีโอกาส ในทางพุทธจริยศาสตร์นี้สอดคล้องกับหลักศีลธรรมต่างๆ เช่น เบญจศีลหรือศีล 5 ที่หมายถึงการประพฤติปฏิบัติทางกาย ทางวาจา ที่กล่าวถึงการงดเว้นการละเมิดในการทำร้ายผู้อื่น การงดเว้นจากการละเมิดในทรัพย์ของผู้อื่น การงดเว้นการละเมิดในสิ่งที่ผู้อื่นรัก การงดเว้นการละเมิดในการพูดหลอกลวงผู้อื่น และการงดเว้นจากสุราเมรัย กล่าวคือ เป็นการยับยั้งต้นเหตุแห่งความประมาทจัดเป็นข้อปฏิบัติเบื้องต้นสำหรับมนุษย์ด้วยการเน้นไปที่การละเว้นความชั่วต่างๆ ไม่ให้เกิดขึ้นดังที่ได้กล่าวมานั้นเอง เมื่อสามารถละเว้นความชั่วในขั้นเบญจศีลได้แล้ว จะมีระดับการงดเว้นที่สูงขึ้นนั่นคือกุศลกรรมบถที่หมายถึงการประพฤติปฏิบัติทางกาย ทางวาจา และทางใจ ส่วนที่แตกต่างหรือเพิ่มขึ้นมาจากเบญจศีลคือ ทางวาจา ได้แก่ การงดเว้นการละเมิดในการพูดส่อเสียด การงดเว้นการละเมิดในการพูดคำหยาบ การงดเว้นการละเมิดในการพูดเพ้อเจ้อ และทางใจ ได้แก่ การงดเว้นการละเมิดในความอยากได้ของผู้อื่น การงดเว้นการละเมิดในความคิดร้ายต่อผู้อื่น และการรู้จักผิด รู้จักชอบตามคลองธรรม กล่าวโดยรวมคือ เป็นการกระทำที่ไม่ก่อเวรภัย ไม่ละเมิดธรรม และไม่ผิดระเบียบวินัย สามารถพบได้ในลักษณะของการประพฤติตามกติกาสังคม ไม่ละเมิดกฎหมาย ไม่ใช้คำพูดดูถูกผู้อื่น ไม่กลั่นแกล้งผู้อื่น ไม่สร้างข่าวเท็จ ไม่กล่าวโจมตีผู้อื่นหรือรวมกลุ่มเพื่อกล่าวโจมตีผู้อื่น เป็นต้น

6. สรุปผลการวิจัย

การทำความเข้าใจในตัวผู้กระทำการทางศีลธรรมบนสังคมออนไลน์และความสำคัญเกี่ยวกับท่าทีการแสดงออกทางด้านการกระทำและความคิด สำหรับการเป็นผู้กระทำการทางศีลธรรมตามทัศนะของพุทธจริยศาสตร์ โดยการนำแนวคิดเรื่องคุณธรรมภายในและคุณธรรมภายนอกที่ใช้เป็นมาตรฐานในการพิจารณาการกระทำว่ามีความเป็นผู้กระทำการทางศีลธรรมในประเด็นใดได้บ้าง พบว่าการเป็นผู้กระทำการทางศีลธรรมบนสังคมออนไลน์ตามทัศนะของพุทธจริยศาสตร์แสดงออกทางการกระทำได้ 2 ลักษณะด้วยกันคือ การลงมือกระทำ (Taking Action) และการกระทำทางความคิด (Mentally Action) ประกอบด้วยการโพสต์ (Posting) การแบ่งปันข้อมูลและเรื่องราวต่างๆ (Information Sharing) การแสดงความคิดเห็น (Comment) และการคิดในทางที่ถูก (Right View) ใน 3 ประเด็นแรกคือ การโพสต์ การแบ่งปันข้อมูลและเรื่องราวต่างๆ และการแสดงความคิดเห็นนั้น จะพบการเป็นผู้กระทำการทางศีลธรรมบนสังคมออนไลน์ตามทัศนะของพุทธจริยศาสตร์ได้ 2 กรณี คือ ในกรณีเป็นคุณประโยชน์และในกรณีไม่เป็นคุณประโยชน์และโทษ ส่วนในกรณีเป็นโทษไม่พบว่าเป็นผู้กระทำการทางศีลธรรมบนสังคมออนไลน์ตามทัศนะของพุทธจริยศาสตร์ ทว่าสามารถส่งเสริมให้เกิดการเป็นผู้กระทำการทางศีลธรรมได้ และในประเด็นการคิดในทางที่ถูกถือว่าเป็นสัมมาทิฐิที่จัดอยู่ในประเภทโลกียสัมมาทิฐิซึ่งจัดว่าเป็นผู้กระทำการทางศีลธรรมบนสังคมออนไลน์ตามทัศนะของพุทธจริยศาสตร์

7. อภิปรายผล

ประเด็นเรื่องการเสนอแนวคิดการเป็นผู้กระทำการทางศีลธรรมบนสังคมออนไลน์ตามทัศนะของพุทธจริยศาสตร์ โดยอาศัยประเด็นทางจริยธรรมที่ปรากฏบนสังคมออนไลน์ พบว่ามีการแบ่งการกระทำออกเป็นสองลักษณะ คือ การลงมือกระทำและการกระทำทางความคิด ซึ่งในการลงมือกระทำมีประเด็นย่อย 3 ประเด็น ได้แก่ การโพสต์ การแบ่งปันข้อมูล และการแสดงความคิดเห็น ส่วนการกระทำทางความคิดมีประเด็นย่อย 2 ประเด็นคือ การคิดในทางที่ถูกและการคิดในทางผิด ซึ่งพบว่า การเป็นผู้กระทำการมีความแตกต่างจากการเป็นผู้กระทำการทางศีลธรรม โดยแยกเป็นผู้กระทำการทางศีลธรรมทางกฎหมาย ผู้กระทำการทางศีลธรรมของคานท์ ผู้กระทำการทางศีลธรรมของมิลล์ และผู้กระทำการทางศีลธรรมของพุทธจริยศาสตร์ พบว่าใน 5 ประเด็นนี้มีความแตกต่างค่อนข้างชัดเจนกับผู้กระทำ การเนื่องจากการกระทำโดยที่ไม่มีหลักการไตร่ตรองหรือเครื่องมือใดควบคุมตัวผู้กระทำทำให้ละเมิดหรือกระทำผิดได้ ทำให้การกระทำที่ไร้หลักการมักเกิดเป็นปัญหาทางจริยธรรมมากที่สุด รองลงมาจะเป็นแนวคิดทางกฎหมาย คานท์ และมิลล์ ขึ้นอยู่กับบริบทที่ปรากฏบนสังคมออนไลน์ เช่น หากเป็นกรณีกฎหมายก็จะเป็นกฎหมายข้อบังคับใช้ตายตัวให้ผู้ใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ปฏิบัติตาม แต่ยังมีข้อยกเว้นกรณีตั้งใจกระทำผิดด้วยการละเว้นข้อห้าม ตั้งใจก่อความเสียหายโดยไม่สามารถติดตามตัวผู้กระทำได้หรือตามตัวผู้กระทำได้ยาก กรณีคานท์เองก็เช่นเดียวกันที่กฎศีลธรรมค่อนข้างตายตัว กล่าวคือเป็นการกระทำที่เกิดจากจิตสำนึกที่ปราศจากเงื่อนไข ซึ่งเงื่อนไขที่ว่านี้คือความรู้สึกปรารถนา ต้องการให้ผู้อื่นได้รับความรู้เช่นเดียวกับตน หรือการแบ่งปันเรื่องบันเทิงเพื่อหวังสร้างรายได้ให้แก่ตนเอง การกระทำเช่นนี้คานท์ไม่ถือว่าเป็นผู้กระทำการทางศีลธรรม แม้ว่าสิ่งที่กระทำไปแล้วจะเกิดสิ่งที่ดีก็ตาม กรณีมิลล์ก็หวังให้เกิดประโยชน์กับคนหมู่มากเป็นหลัก ทว่าแนวคิดของมิลล์ก็มีจุดเสีย กล่าวคือหวังให้เกิดประโยชน์มากเกินไปจนลืมนคุณค่าที่แท้จริงของมนุษย์ที่พึงมี ทัศนะของพุทธจริยศาสตร์จึงเป็นตัวเลือกที่ดีที่สุดสำหรับอุดช่องว่างของแนวคิดทางกฎหมาย แนวคิดของคานท์ และแนวคิดของมิลล์ ซึ่งพบว่าท่าทีของพุทธจริยศาสตร์มีความยืดหยุ่นกว่าแนวคิดของคานท์และเข้มงวดกว่าแนวคิดของมิลล์ กล่าวคือ มีสัมมาทิฐิ ที่เทียบได้กับหลักเจตนาดี (Good Will) ของคานท์ที่ต้องกระทำตามสำนึกในหน้าที่ ทว่ามีความยืดหยุ่นกว่าในเรื่องการคิดปรารถนาในทางกุศลหรือความดีเป็นสิ่งที่สามารถเรียนรู้และสร้างจากภายนอกได้ เรียนรู้จากการกระทำได้ เรียนรู้จากผู้อื่นได้ กระทั่งสามารถนำประสบการณ์เหล่านั้นมาวิเคราะห์ แยกแยะ ระวังสิ่งที่ควรกระทำหรือสิ่งที่ไม่ควรกระทำได้ ซึ่งไม่ปฏิเสธเงื่อนไขอย่างที่คานท์ปฏิเสธ ในข้อแตกต่างจากมิลล์นั้นนอกจากกล่าวได้ว่าพุทธจริยศาสตร์มีแนวคิดเรื่องเป้าหมายแห่งประโยชน์ 3 ทาง ได้แก่ ประโยชน์ในปัจจุบัน ประโยชน์ในภพหน้า และประโยชน์สูงสุดตามลำดับ เมื่อเทียบกับมิลล์แล้วจะเทียบได้กับประโยชน์ในปัจจุบัน คือ เป็นประโยชน์ที่สามารถพบได้ในชีวิตประจำวันของบุคคลทั่วไปที่มีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในสังคม นอกจากนั้นพุทธจริยศาสตร์ยังมีท่าทีต่อการเป็นผู้กระทำการทางศีลธรรมบนสังคมออนไลน์ที่น่าสนับสนุน กล่าวคือ มีท่าทีเป็นมิตรต่อการใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ในลักษณะของการใช้ความคิด การเคารพผู้อื่น การเอาใจเขามาใส่ใจเรา การให้อภัยผู้อื่น และมุ่งกระทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ หรืออย่างน้อยต้องไม่เป็นการกระทำที่เป็นโทษต่อผู้อื่นบนสังคมออนไลน์ โดยสามารถนำมาเขียนเป็นรูปภาพมโนทัศน์เรื่องการเป็นผู้กระทำการทางศีลธรรมบนสังคมออนไลน์ตามทัศนะของพุทธจริยศาสตร์ได้ ดังนี้

ภาพที่ 2. รูปภาพมโนทัศน์เรื่องการเป็นผู้กระทำทางศีลธรรมบนสังคมออนไลน์ตามทัศนะของพุทธจริยศาสตร์

8. ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเกี่ยวกับผู้กระทำทางศีลธรรมบนสังคมออนไลน์พบว่ายังมีประเด็นอื่นที่สามารถวิเคราะห์ได้อีกมาก เช่น มโนทัศน์เรื่องผู้มีอิทธิพลบนสังคมออนไลน์ในฐานะผู้เป็น Influencer เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับอิทธิพลหรืออำนาจของ Influencer (กลุ่มคนที่มีอิทธิพลต่อความคิดและการตัดสินใจ) ที่ส่งผลต่อสภาวะทางด้านจิตใจแก่ผู้ติดตามหรือผู้คนบนสังคมออนไลน์ได้อย่างไรบ้าง เพราะในบทความวิจัยนี้มุ่งศึกษาในเรื่องการเป็นผู้กระทำในฐานะผู้สังเกตการณ์ ผู้ร่วมสนทนา และผู้ที่มีความสามารถตัดสินใจกระทำได้เท่านั้น โดยสามารถศึกษาเรื่องอิทธิพลของ Influencer เพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษาทางด้านพุทธจริยศาสตร์และเพื่อความสอดคล้องกับยุคสมัยที่มีความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีการสื่อสารได้อย่างต่อเนื่องและเป็นประโยชน์ในวงวิชาการทางด้านปรัชญาและศาสนาต่อไปในอนาคต

รายการอ้างอิง

- กรมการศาสนา. (2514). *พระไตรปิฎกแปลไทย ฉบับหลวง*. กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม.
- ทินพันธุ์ นาคะตะ. (2559). *คุณธรรม จริยธรรม กับศีลธรรม: จากมุมมองของปรัชญา*. กรุงเทพฯ: คบไฟ.
- นภาพรรณ อาษาเพชร. (2560). การรังแกผ่านโลกโซเชียล ความรุนแรงที่ต้องแก้ไขและนวัตกรรมจัดการปัญหา. *วารสารวิชาการนวัตกรรมสื่อสารสังคม*, 5(1), 100-106.
- เบญจรงค์ ธีระผลิกะ, อรวรรณ ศิริสวัสดิ์ อภิขยกุล, และวัชรพล พุทธรักษา. (2564). การใช้ประโยชน์และความพึงพอใจจากการใช้สื่อทวิตเตอร์เพื่อสร้างความสัมพันธ์ของกลุ่มชายรักรักชาย. *วารสารมนุษยศาสตร์วิชาการ*, 30(1), 315-330.

- ปพนพัทธ์ กอบศิริธีร์วรา. (2564). เว็บแอปพลิเคชันเพื่อการศึกษาภาษาเกาหลี. *วารสารมนุษยศาสตร์วิชาการ*, 28(2), 474-503.
- ปรเมศวร์ กุมารบุญ. (2564, 17 กันยายน). เริ่มต้นกับอาชญากรรมไซเบอร์. สืบค้นจาก <https://www.gotoknow.org/posts/623475>.
- ปริศนา เพชรบุรณิน. (2556). สังคมออนไลน์กับพลังทางสังคม. *วารสารวิชาการปทุมวัน*, 3(6), 53-58.
- พนรัตน์ ลิ้ม. (2551). วัฒนธรรมชุมชนเครือข่ายสังคมออนไลน์. *วารสารนิเทศศาสตร์ธุรกิจบัณฑิต*, 5(5), 7-20.
- พระพรหมคุณาภรณ์. (2554). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 34). นนทบุรี: เอส. อาร์. พรินติ้ง แมสโปรดักส์.
- พระพรหมคุณาภรณ์. (2555). *พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย* (พิมพ์ครั้งที่ 35). กรุงเทพฯ: ผลิตธรรม.
- สมภาร พรหมทา. (2548). *พุทธศาสนากับปัญหาจริยศาสตร์ โสเภณี ทำแท้ง และการอุณยฆาต* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ. (2565, 30 กันยายน). *ผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตในประเทศไทย*. สืบค้นจาก <http://webstats.nbt.go.th/netnbt/INTERNETUSERS.php>.
- สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. (2563). *รายงานผลการสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ปี 2562 Thailand Internet User Profile 2019*. กรุงเทพฯ: สำนักยุทธศาสตร์.
- สำเนียง ยอดคีรี. (2560). จริยศาสตร์, จริยธรรม และคุณธรรมตามแนวความคิดของนักปรัชญา. *วารสารปรัชญาปริทรรศน์*, 22(2), 37-53.
- Kant, I. (1900). *Fundamental principles of the metaphysics of morals* (T. K. Abbott, Trans.). London: New York and Bombay.
- Mill, J. S. (2001). *Utilitarianism*. Kitchener: Batoche Books Limited.